

Jezuitismus a rosikrucianství

Rudolf Steiner

Jezuitismus a rosikrucianství • Vědomé poznání - podvědomý duševní život - nepoznaný přírodní život: princip Ducha, Syna a Otce • Poznání a vůle • Individuální působení Syna a pospolitě působení Ducha • Rosikrucianská iniciace Ducha • Jezuitská iniciace vůle

Tyto přednášky mají být určeny k tomu, abychom si mohli udělat představu, nakolik Kristova událost souvisí s jeho historickým vystoupením: se zjevením se Krista v osobnosti Ježíše Nazaretského. S touto otázkou je spojeno tolik otázek duchovního života, že se právě díky tomu, že tentokrát bylo téma zvoleno takto, budeme moci podívat daleko do oblasti duchovní vědy a jejího poslání; a na základě tohoto tématu budeme moci vyložit právě význam anthroposofického hnutí pro současný duchovní život. Na druhé straně při tom budeme mít příležitost poznat to, co je obsahem náboženství a v podobě tohoto obsahu musí být určeno celému lidstvu, ve vztahu k tomu, co nám hlubší prameny duchovního života, okultní prameny, prameny tajné vědy mohou říci o nutném základu veškerého náboženského a světonázorového úsilí. Mnohé z toho, o čem máme mluvit, bude od vlastního tématu na první pohled velmi vzdáleno; všechno nás však povede k našemu hlavnímu úkolu.

Co bylo právě naznačeno, můžeme však hned od počátku vyložit podrobněji, když se pro porozumění dnešnímu náboženskému životu na jedné straně a pro duchovně-vědecké prohloubení veškerého duševního života na straně druhé podíváme na původ tohoto náboženského, jakož i okultního, duchovního života v posledních staletích. Neboť v posledních staletích právě evropského duchovního vývoje máme dva směry, které tím nejkrajnějším způsobem vedly na jedné straně k přepínání principu Ježíše a na druhé straně pak nikoli k přepínání, nýbrž k nejpečlivějšímu, nejsvědomitějšímu zachovávání principu Krista.

Jestliže si promítneme tyto dva proudy posledních staletí, máme v přepínání principu Ježíše velké pomýlení, nebezpečné pomýlení v duchovním životě posledních staletí a na druhé straně hluboce významné hnutí, hledající všude pravé cesty a pečlivě se vyhýbající scestím. Již při posuzování dvou navzájem zcela rozdílných duchovních hnutí musíme tedy jedno počítat k závažným omylům, kdežto druhé k nejvážnějším usilováním o pravdu. První hnutí, které nás při duchovědně-křesťanské úvaze také musí zajímat a o kterém můžeme hovořit jako o svém způsobem neobyčejně nebezpečném pomýlení, je to, jež se ve vnějším exoterním životě nazývá jezuitismem,

a v jezuitismu máme tedy dáno nebezpečné přepínání principu Ježíše. A v tom, co po staletí existuje v Evropě jakožto rosikrucianství, máme intimní křesťanské hnutí, které všude pečlivě hledá cesty pravdy.

V exoterním životě se od těch dob, co v Evropě existuje jezuitský proud, o jezuitismu vždycky mnoho mluvilo, a proto by i toho, kdo chce duchovní život studovat z jeho hlubších pramenů, mělo zajímat, do jaké míry znamená jezuitismus nebezpečné přepínání principu Ježíše. Chceme-li se ovšem zabývat pravou charakteristikou jezuitismu, musíme se z určité stránky seznámit s tím, jak se tři hlavní principy veškerého světového vývoje, v různých světových názorech nejrozličnějším způsobem naznačované, také exoterně uplatňují v praxi našeho života. Dnes zatím zcela pomineme hlubší význam a hlubší charakteristiku tří základních proudů veškerého života a vývoje a podíváme se na ně tak, jak se jeví vnějšímu pohledu.

1. Máme zde nejprve to, co můžeme nazvat svým duševním životem, pokud je to život poznání. Ať člověk říká cokoli abstraktní povaze jednostranného poznání, ať říká cokoli proti odcizenosti vůči životu u některých vědeckých, filosofických či theosofických snah - člověk, který si ve své duši pravdivě uvědomí, co chce a může chtít, přesto ví, že to, co může obsáhnout slovem „poznání“, patří k nejhluběji zakořeněným snahám našeho duševního života. Ať totiž hledáme poznání myšlením, nebo spíše cítěním, citem - poznání vždycky znamená orientování se ve všem, co nás ve světě obklopuje, a také v sobě samých. Ať se již tedy chceme spokojit s nejjednoduššími zážitky duše, nebo se chceme pouštět do nejsložitějších výkladů o tajemstvích života, musíme si říci: poznání pro nás znamená naprosto nejdůležitější životní otázku.

Neboť prostřednictvím poznání si v podstatě děláme obrázek o obsahu světa, z něhož žijeme, z něhož je živena celá naše duševní bytost. K oblasti poznání musíme počítat již ten nejjednodušší smyslový vjem a vůbec veškerý smyslový život, a rovněž ty nejvyšší abstrakce pojmů a idejí. K poznání však musíme počítat i to, co nás v duši pudí rozeznávat, dejme tomu, krásné a ošklivé. Neboť ačkoli je v jistém smyslu pravdou, že o vkusu se nelze přít, znamená to přece jen poznatek, jestliže si osvojíme estetický úsudek a dokážeme rozlišovat mezi krásným a ošklivým.

I svoje mravní podněty, to, co nás nabádá konat dobro a zanechat zla, musíme pociťovat jako mravní ideje, jako poznání nebo jako citové popudy jedno činit a druhého zanechat. Ba i to, co nazýváme svým svědomím, byť by to vyvolávalo podněty jakkoli neurčité, patří k tomu, co obsáhneme slovem „poznání“. Zkrátka to, co je pro nás zprvu vědomé: svět, ať je to svět májů nebo svět skutečnosti, svět, v němž vědomé žijeme, všechno, čeho jsme si vědomi, můžeme v duchovní oblasti obsáhnout slovy „život poznání“.

Ale každý člověk bude muset také uznat, že jaksi pod povrchem tohoto duchovního života, který obsáhneme svým poznáním, spočívá ještě něco jiného; že náš duševní život nám již pro každodenní existenci ukazuje rozmanité věci, které nepatří k našemu vědomému životu. Můžeme zde nejprve poukázat na to, jak ráno, když se probudíme, necháváme svůj duševní život, posilněný a osvěžený, pokaždé znovu

povstat ze spánku a musíme si říci, že jsme ve spánku, tedy v nevědomí, získali pro svůj duševní život něco, co nemůže spadat do oblasti našeho poznání, našeho života ve vědomí, a kde naše duše pracuje mnohem spíše pod úrovní vědomí. Ale i vzhledem k bdělému dennímu životu si musíme přiznat, že nás podněcují pudy, instinkty, síly, které sice vrhají své vlny nahoru do oblasti vědomí, avšak pracují a mají svou podstatu pod tím, co je vědomé.

Že pracují pod tím, co je vědomé, zpozorujeme, když vystoupí nad hladinu, která odděluje náš vědomý život od podvědomého. A existenci takového podvědomého duševního života nám vlastně ukazuje i mravní život, neboť vidíme, jak se v nás v tomto mravním životě rodí ty nebo ony ideály. Stačí mít jen trochu sebepoznání, abychom si řekli, že takové ideály se v našem duševním životě sice vynořují, ale že úplně vždycky nevíme, jak naše velké mravní ideály souvisí s nejhlubšími otázkami bytí, řekněme, jak existují v Boží vůli, v níž koneckonců musí mít kořeny. Je tomu tak, jako kdyby veškerý náš duševní život mohl být vskutku přirovnán k tomu, co se děje v hlubinách moře. Tyto hlubiny života duševního moře vrhají své vlny nahoru na hladinu a to, co je vrháno do vzdušného prostoru, k němuž můžeme přirovnat normálně vědomý duševní život, je pak přiváděno k vědomí, k poznání. Všechn vědomý život má kořeny v podvědomém duševním životě.

Vlastně celému vývoji lidstva můžeme porozumět jenom tehdy, připustíme-li takovýto podvědomý duševní život. Neboť co jiného znamená veškerý pokrok duchovního života, než že je z podvědomí duševního života vynášeno to, co již dlouho žije pod hladinou, ale získá to podobu teprve tehdy, když je to vyneseno nahoru - například když nějaká vynalézavá myšlenka získá podobu podnětu k nějakému objevu. Podvědomý duševní život, který je v nás stejně jako život vědomý, musíme uznat za druhý aspekt našeho duševního života.

Jestliže tento podvědomý duševní život zařadíme k něčemu, co je zprvu nepoznané, nikoli však nepoznatelné, musíme proti němu postavit třetí aspekt. Tento třetí aspekt je vcelku zřejmý i pro vnější, exoterní pozorování, jestliže si člověk řekne: Obrátíme-li pozornost svých smyslů, rozumu nebo i ostatního vnitřního života ven, poznáváme rozmanité věci. Pokud se však důkladněji zamyslíme nad veškerým poznáním, musíme přece jen přiznat, že za tím, co o celém světě poznáváme, se skrývá něco jiného, co sice není nepoznatelné, co však musíme v každém období označit za „dosud nepoznané“. A toto „dosud nepoznané“, co spočívá pod hladinou poznaného - jak v nerostné říši, tak v říši rostlinné a zvířecí - patří jak k vnější přírodě, tak i k nám samým. K nám samým to patří do té míry, nakolik do své fyzické ústrojnosti přijímáme látky a síly vnějšího světa a zpracováváme je; a jestliže v tom máme kus přírody, pak v tom máme také kus neznáma přírody.

Ve světě, v němž žijeme, musíme tedy rozlišovat tyto tři aspekty: náš vědomý duchovní život, to znamená to, co vstupuje do vědomí; potom to, co se nachází pod prahem vědomí jakožto náš podvědomý duševní život; a nakonec to, co v nás jakožto nepoznaný přírodní život a zároveň nepoznaný život lidský žije jako část velké, nepoznané přírody.

Tato trojnost vyplývá bezprostředně z uvážlivého pozorování světa. A pomineme-li veškerá dogmatická prohlášení i filosofické či theosofické tradice, pokud na sebe berou háv pojmových definic nebo jsou vyjadřovány ve schématech, a zeptáme-li se, jak lidský duch vždycky vyjadřoval skutečnost, že právě charakterizovaná trojnost existuje nejen v jeho okolí, nýbrž ve veškerém světě, k němuž on sám patří - pak si musíme říci: člověk to vyjadřoval tím, že to, co se ukazuje nad horizontem vědomí, nazýval Duchem, zatímco tomu, co působí v podvědomém duševním životě a vrhá z něj pouze své vlny, říkal Syn nebo Logos. A to, co patří jak k přírodě, pokud je zatím nepoznaná, tak k oné části naší vlastní bytosti, která má stejnou povahu jako příroda, označoval lidský duch vždycky - protože cítil, že tím je dán třetí aspekt oproti dvěma ostatním - za princip Otce.

Vedle toho, co je nyní řečeno principem Ducha, Syna a Otce, platí samozřejmě také ostatní rozlišení, která jsme kdy učinili, a rovněž rozlišení učiněná v rámci toho či onoho světového názoru mají své opodstatnění. Mohli bychom však říci, že nejpopulárnější pojetí tohoto rozlišení vyplyne, podíváme-li se na to, co bylo právě řečeno.

Položme si nyní otázku, jak bychom mohli co nejlépe charakterizovat přechod mezi tím, co patří k Duchu, co tedy vstupuje bezprostředně do vědomého duševního života, a podvědomým duševním životem, patřícím k principu Syna. Tento přechod můžeme nejlépe poznat tehdy, uvědomíme-li si, že do obvyklého duchovního života člověka, do jeho vědomí, vstupují jasně a zřetelně z podvědomí ty aspekty, které na rozdíl od aspektů představ a citů musíme označit za aspekty vůle. K tomu stačí jen správně interpretovat biblická slova „Váš duch je odhodlán“ - protože tím je naznačeno, že do oblasti Ducha patří všechno, co je pojímáno vědomím - „ale tělo slabé“, čímž je míněno vše, co spočívá více v podvědomí.

Vzhledem k povaze vůle si stačí vzpomenout na to, co vystupuje z podvědomí a co do našeho vědomého duševního života vstupuje pouze tehdy, jestliže si - po vystoupení vln z hlubiny duševního života - o tom vytvoříme vědomé pojmy. Teprve když temně pudící duševní síly, které mají kořeny v aspektech duševního života, přeměníme v pojmy a ideje, stanou se obsahem Ducha; jinak zůstanou v oblasti principu Syna. A zasahuje-li vůle skrze cit do představování, vidíme před sebou zcela zřetelně vzdouvání vln z moře podvědomí do vědomí. Proto můžeme říci, že v trojnosti duševního života máme v aspektech představy a citu něco, co patří k vědomému duševnímu životu; ovšem cit již sestupuje do oblasti vůle; a čím více se blížíme k volním impulsům, k volnímu životu, tím více sestupujeme do podvědomí, do oněch temných oblastí, do kterých sestoupíme úplně, když vědomí zcela pohasne v hlubokém, bezesném spánku.

Genius řeči je často mnohem dále než vědomý lidský duch, a proto správně označuje věci, které by pravděpodobně byly označovány značně nesprávně, když člověk mohl svým vědomím řeč zcela ovládat. Jisté city jsou například v řeči vyjadřovány tak, že již v samotném slově se projevuje příbuznost citu s vůlí, takže sice vůbec nemáme na mysli volní impuls, nýbrž jen citový obsah, a přece v řeči použijeme slovo „vůle“. Tak je tomu například, mluvíme-li o „nevoli“. Zde vůbec nemusíme mít

popud učinit to nebo ono; není vůbec nutné přejít k vůli. Vyjadřuje se v tom příbuznost hlouběji spočívajících citů, které již člověk nezaznamenává, s oblastí vůle v podvědomém duševním životě. Protože je tomu tak, že volní aspekt sestupuje do oblasti podvědomého duševního života, musíme uznat, že tato volní oblast musí mít zcela jiný vztah k člověku a jeho individuální osobní bytosti než oblast poznání, než oblast Ducha. A uplatníme-li pak naše rozlišení na Ducha a Syna, můžeme si říci, že v sobě můžeme probudit tušení, že člověk musí mít k Duchu jiný vztah než k Synu. Jak tomu rozumět?

I v exoterním životě tomu lze snadno porozumět. Jistěže se o oblasti poznání nejrůznějším způsobem diskutuje, nicméně musíme říci, že pokud se lidé dorozumí o pojmech a idejích, které se formulují v oblasti poznání, bude spor o otázkách poznání víc a víc ustávat. Již několikrát jsem zdůrazňoval, že o matematických otázkách se už nepřeme, protože jsme je zcela vyzvedli do vědomí, a že věci, o nichž se přeme, jsme do vědomí dosud nevyzvedli, nýbrž necháváme ještě vstupovat do hry své nevědomé popudy, instinkty a vášně.

Tím je naznačeno, že v oblasti poznání máme něco více obecně lidského než v oblasti podvědomí. Setkáme-li se s jiným člověkem a vidíme ho v nejrůznějších poměrech, musíme konstatovat, že oblast vědomého duchovního života je něco, v čem musí mezi dvěma lidmi existovat možnost dorozumění. A zdravý duševní život se projevuje v touze, v naději, že se člověk může v záležitostech duchovního života, vědomého duševního života s druhým člověkem dorozumět. Duševního života by se musela zmocnit nezdravost, kdyby měl člověk ztratit naději, že v záležitostech poznání, vědomého duševního života se s druhým může dorozumět.

Naproti tomu aspekt vůle a všechno, co spočívá v podvědomí, se projevuje jako něco, do čeho bychom vlastně vůbec neměli zasahovat, setkáme-li se s tím u jiné osobnosti, nýbrž bychom to měli považovat za nejnितernější svatyni druhého člověka. Všimněme si jen, jak nepříjemný pocit je to pro zdravý duševní život, je-li potlačena vůle druhého člověka. Uvědomme si, že to je nejen neestetický pohled, nýbrž i pohled z morálního hlediska nepříjemný, je-li u někoho pomocí hypnózy nebo jiným násilným způsobem vyřazen vědomý duševní život, působí-li se vůli jedné osobnosti přímo na vůli druhé osobnosti.

Tím jediným, co je zdravé, je získávat jakýkoli vliv na vůli druhého člověka jen prostřednictvím poznání. Poznání má být tím, čím se jedna duše dorozumívá s druhou. To, co jeden chce, má nejprve přejít v poznání, to má pak působit na poznání druhého a teprve oklikou přes poznání se dotknout vůle druhého. Jen to se může ve zdravém duševním životě jevit jako uspokojivé v nejvyšším, nejideálnějším smyslu, a jakékoli násilné působení vůle jednoho na vůli druhého musí vyvolávat nepříjemný pocit.

Jinými slovy, lidská přirozenost, je-li zdravá, se snaží rozvinout v oblasti Ducha život společenství, a oblast podvědomí, nakolik se projevuje v lidské ústrojnosti, ctí a vážit si jí jako nedotknutelné svatyně, jež má spočívat v osobnosti, v individualitě jednotlivého člověka a k níž se nikdo nemá blížit jinak než bránou vědomého poznání. Tak to alespoň musí vnímat moderní vědomí, patřící do naší doby, pokud je zdravé. V

dalších přednáškách ještě uvidíme, jestli tomu tak bylo ve všech obdobích vývoje lidstva.

To, co bylo nyní řečeno, nám však alespoň pro tuto chvíli může pomoci udělat si jasnou představu o tom, co je mimo nás, i o tom, co je v nás. To souvisí s tím, že oblast Syna - tedy všeho, čemu říkáme Syn či Logos - musí být v podstatě v každém z nás probuzena jako individuální, zcela osobní záležitost; a že společnou oblastí, na níž lze pracovat od člověka k člověku, je oblast Ducha.

Vidíme, že to, co bylo právě řečeno, je tím nejvýznamnějším, nejvelkolepějším způsobem vyjádřeno ve všech vyprávěních spojených s postavou Ježíše Krista a jeho prvních učedníků a stoupců, která nám podává Nový zákon. Vidíme - a je to patrné ze všeho, co lze o události Krista ukázat - že vlastně stoupcem, kteří k Ježíši Kristu spěchali za dob jeho života, byli zmateni, když skonal smrtí na kříži; tedy smrtí, která byla v zemi, v níž se Kristova událost odehrála, považována za jediný možný trest za největší zločiny v lidském životě.

A třebaže tato smrt na kříži nezapůsobila na všechny tak jako na Saula, jenž se potom stal Pavlem (a který jakožto Saul nejprve usoudil, že ten, kdo zemře takovouto smrtí, nemůže být Spasitelem neboli Kristem) - třebaže na ostatní učedníky učinila smrt na kříži mnohem, abych tak řekl, mírnější dojem, je přesto naprosto zřejmé, že pisatelé evangelií chtějí dokonce vyvolat dojem, že Ježíš Kristus tím, že musel propadnout potupné smrti na kříži, jaksi ztratil veškerý vliv, který míval na lidská srdce ve svém okolí.

S touto zvěstí je však spojena ještě jiná zvěst: že vliv, který Ježíš Kristus ztratil (což musíme i v těchto přednáškách blíže charakterizovat), se po vzkříšení opět navrátil. Ať dnes ještě o vzkříšení smýšlíme jakkoli, v příštích dnech o něm budeme hovořit ve smyslu okultní vědy a pak bude jasné (necháme-li na sebe působit evangelijské zvěsti), že Kristus se pro ty, o nichž se praví, že se jim po vzkříšení zjevil, stal přítomným zcela zvláštním způsobem, způsobem ještě zcela jiným, než jak tomu bylo dříve. Při výkladu Janova evangelia 14 jsem již naznačil, že by bylo nemožné, aby Ježíše Nazaretského jeho známá po třech dnech nepoznala a zaměnila ho s jinou osobností, kdyby se nebyl zjevil v proměněné podobě.

Evangelia chtějí vesměs vyvolat dojem, že se Kristus zjevil v jiné podobě. Ale chtějí naznačit také něco jiného: že v nitru lidských duší bylo něčeho zapotřebí, aby na ne proměněný Kristus mohl působit, totiž jisté vnímavosti. Aby se zapůsobilo na tuto vnímavost, nesmělo působit pouze to, co patří do oblasti Ducha, nýbrž musel působit bezprostřední pohled na existující Kristovu bytost. Ptáme-li se, co při tom připadá v úvahu, musíme říci, že stojí-li před námi člověk, působí toho z něj na nás mnohem více, než jen to, co si uvědomujeme.

V každém okamžiku, kdy na nás působí nějaký člověk nebo jiná bytost, působí na náš duševní život podvědomé aspekty - takové podvědomé aspekty, které ona druhá bytost vytváří oklikou přes vědomí, které však může vytvářet jenom díky tomu, že před nás předstupuje jakožto bytost ve své realnosti.

To, čím Kristus po takzvaném vzkříšení na jednotlivé bytosti působil, bylo především něco, co z nevědomých duševních sil učedníků stoupalo do jejich

duševního života: známost se Synem. Proto se také popisy vzkříšeného Krista navzájem liší; proto se také odlišují charakteristiky toho, jak Kristus působil na toho či onoho učedníka, jak se mu zjevil - podle toho, jak byl ten který učedník uzpůsoben. Je to působení Kristovy bytosti na podvědomí duší jeho učedníků; proto je také toto působení zcela individuální a nesmí nás zarazit, že tato zjevení nám nejsou podávána stejně, nýbrž různě.

Jestliže ale to, čím se Kristus měl stát pro svět, mělo přinést všem lidem něco společného, musel od Krista vycházet nejen tento individuální vliv, toto působení Syna, nýbrž Kristem musel být obnoven aspekt Ducha, jenž může tvořit pospolitost v lidském životě. To bývá charakterizováno tím, že Kristus po svém působení na přirozenost lidí, přináležející k Logu, sesílá Ducha ve formě obnoveného neboli „svátého“ Ducha. Tím je vytvořen aspekt pospolitosti, což se vyjadřuje slovy: učedníci začali mluvit nejrůznějšími jazyky, když přijali Ducha. Tím se poukazuje na to společné, co spočívá ve vylití Ducha svátého.

A ještě něčím jiným je naznačeno, jak se to liší od pouhého sdílení síly Syna; neboť ve Skutcích apoštolů se vypráví, že jistí lidé, k nimž apoštolové přišli, byli již pokřtěni podle Jana, a přesto - jak je to ve Skutcích apoštolů symbolicky naznačeno, když se mluví o vkládání rukou - museli nejprve přijmout Ducha. Proto musíme říci, že právě při líčení Kristovy události se velmi důrazně upozorňuje na rozdíl mezi působením, které je nutno nazvat vlastním působením Krista, jež ovlivňuje podvědomé duševní hnutí a musí mít proto osobní, niterný charakter, a aspekty Ducha, které představují určitý prvek pospolitosti.

Tento moment křesťanského vývoje chtěli co nejpečlivěji, nakolik je to při lidské slabosti vůbec možné, zachovat ti, kdo se pokřtili jménem rosikrucianů. Chtěli všude pečlivě zachovat skutečnost, aby se ani v nejvyšších oblastech iniciace nesmělo působit na nic jiného než na to, co mají různí lidé ve vývoji lidstva k dispozici jako něco společného - aby se smělo působit pouze na oblast Ducha. Iniciace rosikrucianů byla iniciací Ducha. Nikdy se proto nestala iniciací vůle; lidská vůle byla totiž něčím, co bylo ctěno jako svatyně v nejhlubším nitru duše. Člověk byl tedy přiváděn k takovým iniciacím, které ho měly vést přes stupně imaginace, inspirace a intuice - ale jen natolik, aby ve svém nitru poznal to, co má být vyvoláno rozvíjením aspektu Ducha. Nemělo docházet k působení na aspekt vůle.

Nezaměňujme to s lhostejností k vůli. Šlo o to, aby bylo právě vyloučením přímého působení na vůli, tedy zprostředkovaně, oklikou přes Ducha, dáno to nejčistší duchovní působení. Když se s druhým člověkem dorozumíváme ohledně nastoupení duchovní stezky poznání, je ze stezky Ducha vysíláno světlo a teplo, které pak může podnitit také vůli; vždy však oklikou přes Ducha, nikdy jinak. Proto vidíme, že v rosikrucianství se v nejinimentnější smyslu dbá onoho momentu křesťanské podstaty, který je vyjádřen ve dvou aspektech: na jedné straně v aspektu Syna, v působení Krista, vstupujícím hluboko do lidského podvědomí; a potom v působení Ducha, které se vztahuje na všechno, co má vystoupit nad obzor našeho vědomí. Krista musíme ovšem nést ve své vůli; avšak způsob, jakým se lidé mají v životě o Kristu

dorozumívat, může ve smyslu rosikrucianů spočívat jen ve vědomém duševním životě, postupujícím stále dál do okultní oblasti.

Ti, kdo jsou obvykle nazýváni jezuiti, šli ve své reakci na některé jiné evropské duchovní proudy opačnou cestou: V tom spočívá zásadní, základní rozdíl mezi duchovní cestou, oprávněně označovanou za křesťanskou, a jezuitskou duchovní cestou, která jednostranně přepíná princip Ježíše: v tom, že jezuitská cesta má v úmyslu působit všude přímo na vůli, všude se chce přímo, bezprostředně chápat vůle. To se významně projevuje již ve způsobu, jakým je žák jezuitismu vzděláván. Jezuitismus nelze brát na lehkou váhu, a to nejen exoterně, ale ani esoterně, protože má esoterní kořeny. Nemá však kořeny v duchovním životě, který se rozlévá v symbolu svatodušního svátku, nýbrž chce mít kořeny bezprostředně v ježíšovském aspektu Syna, to jest ve vůli; tím přepíná aspekt Ježíše, aspekt vůle.

To se ukáže, podíváme-li se na to, co musíme v jezuitismu označit za esoterní: na různá duchovní cvičení. Jak jsou tato cvičení uzpůsobená? Významná je skutečnost, že každý jednotlivý žák jezuitismu podstupuje cvičení, která vedou do okultního života, ovšem do vůle, a vůli podrobují v okultní oblasti přísnému výcviku, mohli bychom říci drezuře. A také skutečnost, že tento výcvik vůle nevyvěrá jen z povrchu života, nýbrž z hlubších zdrojů, poněvadž žák je uváděn do okultní sféry - avšak v naznačeném směru.

Pomineme-li nyní modlitební cvičení, která jsou přípravou pro všechna jezuitská esoterní cvičení, a budeme se věnovat těmto okultním cvičením samotným, přinejmenším jejich hlavním rysům, musíme konstatovat, že žák si měl nejprve vyvolat živou imaginaci Ježíše Krista jakožto krále světa - dobře si povšimněte: imaginaci! A k vlastním stupňům jezuitismu nebyl připuštěn nikdo, kdo nepodstoupil takováto cvičení a kdo ve své duši neprošel proměnou, kterou takováto duševní cvičení pro celého člověka znamenají.

Těmto imaginativním představám Ježíše Krista jakožto krále světa však muselo předcházet ještě něco jiného. Žák si měl představovat - a to v hluboké samotě a odloučenosti obraz člověka, jak je stvořen do světa a propadne hříchu a tím i možnosti nejstrašnějších trestů. A je přísně předepsáno, jak má obraz takového člověka, je-li ponechán svému osudu, propadnout mukám všemožných trestů. Tyto předpisy jsou neobyčejně přísné; a aniž do duše budoucího jezuita proniknou jiné pojmy a ideje, musí v ní neustále žít obraz Bohem opuštěného člověka vystaveného těm nejstrašnějším trestům a pocit: To jsem já; já jsem vstoupil do světa, opustil jsem Boha a vystavil se možnosti nejstrašnějších trestů!

To musí vyvolat strach z opuštění Bohem, odpor k člověku, jaký je ve své nahé přirozenosti. V další imaginaci má pak oproti tomuto obrazu zavrženého, Bohem opuštěného člověka vystoupit obraz slitovného Boha, jenž se pak stává Kristem a svými činy na Zemi usmíruje to, co člověk napáchal opuštěním Boží cesty. Proti imaginaci Bohem opuštěného člověka má vystoupit veškerá slitovnost, laskavost bytosti Ježíše Krista, jíž lze jako jediné připsat, že člověk není vystaven všem možnostem trestů doléhajícím na jeho duši. A právě tak živě, jak se v duši jezuitského

žáka musel nejprve usadit pocit opovržení vůči opuštění Boží cesty, se jej nyní musí zmocnit pocit pokory a zkroušenosti vůči Kristu.

Když byly v duši žáka vyvolány tyto dvě citové kvality, musí tato duše žít více týdnů v přísných exerciciích, při nichž si v imaginaci vykresluje všechny jednotlivosti obrazů z Ježíšova života, od narození až do smrti na kříži a vzkříšení.

A v duši pak vyvstává všechno, co může vyvstat, když žák žije takto, s výjimkou doby nutné k jídlu, v přísné odloučenosti, a na svou duši nenechává působit nic než obrazy, které líčí evangelium o slitovném Ježíšově životě. Žák si to však nepředstavuje jen v myšlenkách a pojmech, nýbrž musí to na jeho duši působit v živých, plnokrevných imaginacích.

Jenom ten, kdo ví, jak se imaginacemi, působícími s veškerou živostí, lidská duše proměňuje, ví také, že za těchto podmínek se z duše skutečně stává něco jiného. Těmito imaginacemi, poněvadž se velmi intenzivním způsobem vztahují jednostranně jednak na hříšného člověka, jednak na pouze slitovného Boha a pak na obrazy z Nového zákona, se na základě zákona polarit vyvolává právě zesílená vůle. Těmito obrazy se tedy působí bezprostředně; jakékoli přemýšlení a podobně o těchto obrazech totiž musí být povinně vyloučeno. Žák si smí vytvářet pouze imaginace, jaké byly právě popsány.

V dalších exerciciích je Ježíš Kristus - nyní ovšem můžeme říci, že již ne Kristus, nýbrž výlučně Ježíš - představován *Ježíše* jakožto univerzální král světů, a tím je přepínán aspekt Ježíše.

Ježíš je jen prvkem světa; neboť tím, že se Kristus musel inkarnovat v lidském těle, mělo sice to, co je čistě duchovní, účast na fyzickém světě, avšak proti této účasti na fyzickém světě stojí monumentálně a významně slova: „Moje království není z tohoto světa!“

Aspekt Ježíše lze přepínat tím, že z Ježíše učiníme krále tohoto světa, že z něj učiníme to, čím by se stal, kdyby neodolal pokušiteli, který mu chtěl dát „všechna království světa i jejich slávu“. Pak by se byl Ježíš Nazaretský musel stát králem, jehož působištěm by na rozdíl od ostatních králů, z nichž každý vlastní jen kousek Země, byla Země celá. Představme si tohoto krále tak, jeho královskou moc povýšenou tak, že by k jeho království patřila celá Země: pak bychom měli jeho představu skutečně v obraze, který musí následovat po exerciciích, jež dostatečně posílila vůli vlastní osobnosti jezuitského žáka. A aby byl připraven tento obraz „krále Ježíše“, tohoto vládce nad všemi královstvími Země, musí si člověk v imaginaci představovat jako živý obraz Babylon a rovinu kolem Babylonu, a na babylonské pláni trůnicího Lucifera se svou korouhví.

Tento obraz si člověk musí představovat velmi detailně, neboť je to mocná imaginace: král Lucifer se svou korouhví a svými zástupy luciferských andělů sedí v ohni a valícím se dýmu, a vysílá své anděly, aby si podmanili království Země. A člověk musí nejprve samo o sobě imaginovat celé to nebezpečí, jež vychází z korouhve Luciferovy, aniž by věnoval pozornost Ježíši Kristu. Jeho duše se musí zcela vžít do imaginace nebezpečí, vycházejícího z Luciferovy korouhve. Musí se vžít do pocitu největšího nebezpečí pro existenci světa, které by hrozilo, kdyby zvítězila

Luciferova korouhev. A když zapůsobil tento obraz, musí jeho místo zaujmout jiná imaginace, „korouhev Kristova“. K tomu si žák musí představovat Jeruzalém a rovinu kolem Jeruzaléma, krále Ježíše, jeho zástupy kolem něj a obraz, jak vysílá své zástupy, jak přemáhá a zahání zástupy Luciferovy a stává se králem celé Země - vítězství Kristovy korouhve nad korouhví Luciferovou!

To jsou imaginace posilující vůli, které jsou uváděny před duši jezuitského žáka. To je to, co od základu proměňuje jeho duši, co ho činí takovým, že v této vůli, která je okultním způsobem vycvičena, je skutečně obsaženo pomíjení všeho ostatního a oddanost myšlence: Král Ježíš se musí stát vládcem na Zemi! A my, kdož patříme k jeho vojsku, musíme použít všechno, co jej učiní vládcem na Zemi. To slibujeme, my, kdož náležíme k vojsku, jež se shromáždilo na rovině jeruzalémské, proti Luciferovu vojsku na rovině babylonské. A největší hanbou pro vojáka krále Ježíše je opustit korouhev!

To, shrnuto do jediného volního rozhodnutí, je něco, co může dát vůli obrovskou sílu. Chceme-li si to charakterizovat, musíme si položit otázku, co vlastně bylo v duševním životě bezprostředně napadeno. Byl napaden aspekt, který má být něčím bezprostředně posvátným, do něhož se nemá zasahovat: aspekt vůle! Nakolik se při tomto jezuitském výcviku zasahuje do volního aspektu (tím, že Ježíš zcela zasahuje do volního aspektu), natolik je pojem ježíšství přepjat velmi nebezpečným způsobem - nebezpečným proto, že se tím vůle zesiluje do té míry, že také může bezprostředně působit na vůli druhého člověka. Neboť kde se vůle zesiluje imaginacemi, to jest okultními prostředky, tam také získává schopnost bezprostředně působit na druhého člověka. Odtud také všechny ty ostatní okultní cesty, k nimž se taková duše může uchýlit.

Vidíme tedy, že v posledních staletích se setkáváme mezi mnoha jinými se dvěma proudy: s jedním, který přepíná aspekt Ježíše a jediný ideál křesťanství vidí v králi Ježíši - a s druhým, který hledí jediné na aspekt Krista a pečlivě rozlišuje, co by mohlo zacházet dále; s proudem, jenž byl mnohokrát osočován i proto, že se drží toho, že Kristus seslal Ducha, aby oklikou přes Ducha mohl sám vstupovat do srdcí a myslí lidí. V kulturním vývoji posledních staletí sotva najdeme větší protiklad, než je protiklad mezi jezuitismem a rosikrucianstvím, poněvadž v jezuitismu není obsaženo nic z toho, co rosikrucianství považuje za nejvyšší ideál v posuzování lidské hodnoty a důstojnosti; a protože se rosikrucianství vždycky chtělo vyvarovat jakéhokoli vlivu toho, co je byt' jen v náznaku možné označit za jezuitský prvek.

Tím jsem chtěl ukázat, že i něco tak vznešeného, jako je princip Ježíše, může být přepjato a stane se pak nebezpečným, a že je nutné vnořit se do hlubin Kristovy bytosti, chceme-li porozumět tomu, že síla křesťanství musí spočívat právě v nejvyšším oceňování lidské důstojnosti, lidské hodnoty; aby se nikde neohrabané nešlapalo do toho, co musí člověk považovat za svou nejnítějnější svatyni. Proto je také křesťanská mystika tolik napadána jezuitským živellem - a nejvíce pak rosikrucianství - protože tento živel cítí, že právě křesťanství je přece jen hledáno jinde než tam, kde hraje [rolí] pouze král Ježíš. Avšak uvedenými imaginacemi se vůle

zesiluje natolik, že touto vůlí, dosaženou popsánymi exerciciemi, mohou být přemoženy dokonce i opačné nároky Ducha.

Karlsruhe, 5. října 1911